№ 14 ԹԷՀՐԱՆ ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 22

1895

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԷՀՐԱՆ ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 22 № 14

ՇԱՒԻՂԻ» տարեկան գինը 10 ղրան, կէս տարուանը 6 ղրան: Առանձին համարները 5 շահի:

...սահմանի տարեկան 8 ֆր. կամ 3 րուբլի կէս տարուանը 5 ֆր. կամ 2 րուբլի:

...սահմանից փողի համար պիտի դի... հետեւեալ հասցէով. Черезъ Баку въ Эн... Россійской ИМПЕРАТОРСКОЙ ...ссіи въ Тегеранѣ пер. Бекъ-Назарову.

ՇԱՒԻՂ

«ՇԱՒԻՂԸ» ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ՏԱՐԵԿԱՆ 50 ՀԱՄԱՐ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

«ՇԱՒԻՂԻ» խմբագրութիւնը բաց է 10-ից մինչեւ 2 ժամը. (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով իւրաքանչիւր բառին մի անգամուայ համար 1 շահի: Արտասահմանի յայտարարութիւնները բառին 1 կոպէկ:

Նամակները, նաև Պարսկաստանի բաժանորդագրութեան հասցէ. Rédaction «CHAVIGH» Téhéran. (Perse)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պարսկահայոց առաջնորդները.—ՆԵՐՔԻՆ ...ՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Դավրէժից. Նամակ Ուր...միայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒ...ԹԻՒՆ. ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուր...եր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՖԵԼԻԵՏՈՆ (գաւառական):

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԸ

Հարկաւոր է մեր ռուսահայ եղբայրներին էլ բացատրել թէ ինչու է որ ...րսկահայերի գործերում մեր բոլոր ...շադրութիւնը կետրոնացնում ենք ...առաջնորդների, նրանց փոխանորդների ...ւ նրանց գործակալների վրայ: Շատ ...ռուսահայ անշուշտ կասի ինքն իրեն. ...ինչու է «Շաւիղը» այդքան ուշք դարձ...նում այդ սեւագլուխների վրայ և քայլ ...քայլ հետեւում է նրանց գործունէ...ութեան. երբ նրանցից մէկն ու մէկը մի ...իրագործութիւն է անում, իսկոյն սա...ստիկ հարւածներ է տեղում նրա վրայ. ...րժէ՞ր արդեօք այդքան ուշադրութիւն ...դարձնել»:

Մեր այդպիսի ընթացքը բացատրելու ...համար, հարկաւոր է ռուսահայ եղ...բայրներին ծանօթացնել փոքր ինչ մեր ...առաջնորդների և նրանց արքունեակնե...րի ունեցած իրաւասութիւնների հետ:

Առաջնորդ, փոխանորդ վարդապետ, ...և գործակալ «բարեկարգիչ» կոչւող ...պաշտօնեայ պարսկահայերի մէջ նոյնն է, ...ինչ որ նահանգապետ, գաւառապետ և ...հասարակութեան կառավարիչ Կովկա...սում և դեռ մի քիչ էլ աւելի:

Առաջնորդ, նրա փոխանորդը կամ ...գործակալը ոչ միայն հոգեւոր պետեր են նկատւած մեզնում, այլ և կառավարութեան կողմից որպէս ներկայացուցիչ՝ նշանակւած նահանգի բոլոր հայ հասարակութիւնների, քաղաքներում այլ և այլ հանգամանքներում. առաջնորդը ունի իր դատարանը, փոխանորդը իր վճիռները և գործակալը իր հրամաններ ը, որոնք նրանք գործադրել կարող են լիազօրութեամբ, հիմնւելով կառավարութիւնից շնորհւած արտօնութիւնների վրայ: Հայ հասարակութիւնների բոլոր զուտ մարմնական գործերը բացի վաճառականականից, կառավարութեան ներկայացնող, նրանից արդարութիւն կամ վճիռ ստացող, նրա հետ բանակցութեան մանողը՝ առաջնորդն է նահանգական քաղաքում, փոխանորդը՝ գաւառակնում և գործակալը՝ մի որեւիցէ հայ հասարակութեան մէջ:

Այս ծանր և պատասխանատու, լայն և միանգամայն դժւար պաշտօնն է ահա, որ վարում են առաջնորդները փոխանորդներն ու գործակալները բացի այն, որ նրանք բացարձակապէս իշխում են կրօնական խնդիրներում առանց նոյն իսկ կառավարութեան միջամտութեանը կամ իրաւասութեան:

Այսպէս ասել, պարսկահայերի մէջ մի առաջնորդ կետրոնացնում է իր վրայ թիւրքահայոց սահմանադրական բոլոր ժողովների իրաւասութիւնը, աւելացրէք դրա վրայ կառավարութեան կողմից, որպէս անվիճելի գլխաւոր իշխող հայ հասարակութիւնների և Էջմիածնի կողմից, որպէս լիազօր ներկայացուցիչ կրօնական օրէնքների:

Պարսկահայաստանում առաջնորդութիւններ միմիայն 2 են, Ատրպատականի և Սպահանի. մէկ առաջնորդը նստում է Սպահան, միւսը Դավրէժ. նրանք ունին գործակալներ և փոխանորդներ գրեթէ բոլոր գաւառներում. դրանց նշանակում են իրենք առաջնորդները, իսկ առաջնորդները ենթարկվում են Էջմիածնի հայ հոգեւոր իշխանութիւնից. աւելի ճիշտն ասել, Էջմիածնի հայ կաթուղիկոսի քմահաճոյականութիւնից է կախւած այդ երկու մեծ և պատասխանատու պաշտօններ ստանձնողների նշանակւիլը:

Ամենակարեւոր պաշտօնը դրանցից Ատրպատականի առաջնորդութիւնն է. նա ունի իր ձեռքի տակ մի քանի գաւառներ՝ փոխանորդների և շատ հասարակութիւններ՝ բարեկարգիչ քահանաների համար: Ոչ մի օրէնք կամ ընտրականութիւն չը կայ այդ նշանակումների համար. ո՛չ Էջմիածինը առաջնորդների և ոչ էլ վերջիններս իրենց ստորադրեալների վերաբերութեամբ: Ով սիրելի դարձաւ իր մեծին, նրան է յաճախ տրվում—բառի բուն նշանակութեամբ—իշխելու մի գաւառի կամ մի նահանգի հազարաւոր հայերի վրայ:

Եւ այդ է այն սկզբունքը, որի շնորհիւ Ատրպատականը արժանացել է Սուքիաս եպիսկոպոսի պէս մի առաջնորդի, Սալմաստը Վեհունու պէս մի փոխանորդի, Ուրմին Գարեգինի պէս մի «բարեկարգչի»... այդ է այն սկզբունքը, որի շնորհիւ Սպահանը վայելում է Եսայի եպիսկոպոսի շնորհները, Թէհրանը՝ նորա փոխանորդի մեծ գործերը...

Այդ առաջնորդներն, փոխանորդներն ու բարեկարգիչներն են ահա, որոնք իրենց ձեռքի մէջ խաղալիք են շինել կրթական գործը, կրօնական սովորութիւնները պահպանող հասարակութիւնները. եկամուտի աղբիւր են շինել խեղճ ժողովրդի ընկերական հաստատութիւնները շնորհիւ այն հանգամանքի, որ այդ հաստատութիւններն էլ կրօնական կերպարանք են ստացել:

Յոյս ունինք, որ մեր ռուսահայ եղբայրները կ՚ըմբռնեն այժմ թէ ինչու մենք մեծ ուշադրութիւն ենք դարձնում պարսկահայ առաջնորդների, նրանց փոխանորդների և առ հասարակ նրանցից զանազան հայ հասարակութիւնների մէջ ուղարկւող պաշտօնավարների վրայ:

Եթէ հայոց կաթուղիկոսը այդ չգիտէ, հարկաւոր է որ նա էլ իմանայ թէ ինչ ծանր պաշտօնների է որ ուղարկում է պատահաբար զանազան Սուքիասների և Եսայիների, յանձնելով նրանց տասնեակ հազարներով հայերի քաղաքակրթական և գրեթէ գոյութեան ճակատագիրը:

Թող Էջմիածնի Կաթողիկոսը լըրջօրէն խորհրդածի, նախ քան կ՚ուղարկի պարսկահայերիս մի նոր առաջնորդ, որի օրէնքը, ի դէպ է ասել, լինելու է միմիայն իր խելքը, իր ցանկութիւնը և իր կամքը:

Այս էր էժիմը ամբողջ երկրումն անգամ: Հարկաւոր է ուրեմն պարսկահայերի այդ առաջնորդութիւնների պոստերը յանձնել այնպիսի մարդկանց, որոնք կրթութիւն, խելք և ազնւութիւն ունենան գոնէ՝ իրենց ամբողջ գործունէութեան ընթացքում:

Հ. Ի.

ՖԵԼԻԵՏՈՆ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ

...մ խոստովանքը.—Մըկավան այամը.—Լուսա...րիչ վարթըպետի կաւազանը.—Թարվէզի ջուչ ...առաջնորդը.—Դեար բառարանը.—Առաջնոր...դարանի փարձանքը.—Սալմաստի ջուչ վարժա...տունը.—Տեսուչի հախը (վարձը).—Իմ թելըղ...ռաֆքերս:

Ջա՛նըմ, բեաս կասին՚էր աէր-տէրքերը, մէյ...էլ կաղէթ տեպողքեր խոստովանահայր կ՚լեն. ...բեաս էդ իշթա՛ր բեան՚ի. ես էլ իօ խաթա...՛արիմ քեօ անդըջի մէջը մէ խոստովանքը ա...նիմ. Ասված ինսաֆ տայ քեզիկ, պարոն ...Շաւիղ». տեւն էլ հինգ վերը խառեր՚ի ասե...լէս, տունս մէխեա աւրվէր՚ի. խաղար Թե...հրմանց հարքայ՚ի (սլաանաչքը) որ կըռեսէն իմ ...վըրան: Ըմէն թեխամանց ասեսէն. «Փարրուխ, իմ բարեկամքերը մայըհաթ են սըրնալի, վեար մէ կլօխ շաքեար, մէ զըրվանքայ չայի խեար սամ վարթըպետին, մէ ճօռնկաթ քիթեազ էլ փեշքեաշ անեմ տեսուչ աղին՝ բալքի ռահմի իկեան.... ամմայ չէ, լօթիեանայ էն ինգլիզի թափանչաներէն մէ խաա օղորկեն՚էր՝ ես էլ կախեմ՚էր կշտէս: Խօսկը մեր մէջ մնայ. առաչին տիրւան խոստովանքս դեանցը էնէնցի մընձըրի (այրեկ) որ չեն նեալ ինչ անեն. քեանց դեռընդառաշի *) չան պօշլինքը տընկած՝ գեղերը վըլկեսեն... (թափառում են). կըսկըծու փաղիր տեսուչի ճօռնկաթ քըթեազը լափ էշիր՚ի ինչու վիզը...:

Մէ քանի խոստովանք էլ ունեմ, ամմայ ախու (երկիւղից) չեմ նեալի ասել. տես, մըկաւսատան ասեսեմ, ազիար ընցած տրըվան լըման վավ խանի ասես, էլ եախտա չի պռծընի: Ես մէ բաննա (որմնադիր) մարթ եմ, էլ Սալմաստ չեմ-նը կլեօխ պախել. մէ հայլի—ըըդա (ծեփիչ) ունեմ, ճարս ինչ, գիդա փեշքիաշ անեմ Փայաջուկի ջուչ վարժապետ Աշիկ-բաջուն՝ վեար բըրչագքերը քեօքի, չօղուլս (ուղղաչափ) էլ դեանց ձեռէն պըռծուցեմ, իւր էս Թէրհան կօ էկամ— գիւղ իկեամ քեօ կուշտը:

Ջա՛նըմ, ասեսեմ այամը փոխվիր՚ի՝ ասեսեն չէ. խօ մէնակ Սալմաստ չէ, արար—աշխար կըրակ պըռնիր՚ի էրվելի: Ասեսեն խայերու կլխին էլ օյին չի մնալի որ չ՚խանին... ճը՛ղվը՛ղ թելըղռաֆի սիմերը տը՛ղ-տըղասեն քեանց մեղուկի, օրը մէ լաւին (տեսակ) խաբար են պերելի... ամմայ մէջէն ըսկի դատ չըլեւի խեխճը—կըրակ խայուն...: Մազալուն էն՚ի, վեար Մառսելէն էն գէժ (ապուշ) Մըկլօն էլ ուր էշը խառնըկիր՚ի դեանցը... կօռած թիւթազը (սրինգը) ակիլ՚ի պերնին պը՛ղպըղացուցեալի, եանի քի ես էլ տեաղ եմ ...

...քեզի իւր են տանելի. տընաւեր, քեօ պեանը վաղուց փըլթիր՚ի. սաքեամ քեօ վըրան խաբար չ՚կայ. ազիար խելք ունես թիւթազիդ լեզուն քեաշի սուս-սալամ տեղդ շընթըռտի՝, ազգի մուֆտայ փողերը մօրդ հալալ ծծի լըման ճառթի... ախը քեօ ինչ պեանն՚ի խառնըկվես դեանցը, նաղեստամ (յանկարծ) ջիրստվեն՝ տան քեաշալ կլխիդ, աչկերդ պռնէն թալի...:

Մեր լուսաւորիչ վարթըպետը եռանդ լըսամ կինացիր՚ի Թարվէզ, մընացիմ շիւար սեարգեարդան. էդ ուր խօշին Սալմաստա չէր էթա, էդ ինչ բեասի: Տու մի ասա, կինացիր՚է Թարվէզ որ ջուչ առաջնորթէն կաւաղան առնի իկեայ.... օհօ պանըքերս թամամաւ, վարթըպետի պեանը լափ հասանդացուել ձեռով կնիկ չի թըվի, գաւաղանի ջանը սաղ ըլի. վիրը մէխեա սըւիր՚ի ալըալ կը պըւուցի (կը պառկեցնի): Ամմա ջուչ առաշնորթը պեանը ճակիրի. վարթըպեաէն մէ թուխտ՚ի ասի, վեար քեանի էօմըր ունի գիըը դինի չ՚խմի...

*) Տեառնընդառաջի իրիկունը Սալմաստում հրացաններ են արձակում. հրացանների ձայնից գիւղի շները խմբերով ռնում փախչում ...

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԴԱՎՐԷԺԻՑ

23 մարտ 95

Ընթերցող, քեզ նոր ուրախութիւն աւետեմ. կարծես Դավրէժն էլ փոքր առ փոքր լուսաւորվում է. շաբաթական մի տեսակ թերթ է հրատարակվում: Փետրվար ամսում Արամեան դպրոցի աշակերտները «Յոյս» անունով մի թերթ հրատարակեցին. մէկը ընկաւ իմ ձեռքըս. չը թողին զոնէ մի լաւ կարդամ մինչև վերջ. միայն մի լուր կարդացի, որը հետևեալն է:

«Դավրէժում մի վաճառական սնանկացել է, խանութի բան-մանները և տան կահկարասիքը ծախում է և առաւօտից մինչև իրիկուն կըտուրը ման է գալիս»: Հա, միտս ընկաւ, մէկ էլ սա կարդացի. «Թերթը լոյս կը տեսնի շաբաթը մի անգամ, կիրակի օրերը». հէնց այս կարդացի թէ չէ, ձեռքիցս աշակերտներից մէկը քաշեց և պատռեց, չը թողեց որ կարդամ մինչև վերջ: Մինչև հիմի պակասը պէտք է 7 համար լոյս տեսած լինէր, բայց մէջ տեղում բան չի երևում. իմ կարծիքով այս անգամ «Յոյսի» խմբագիրն է սնանկացել և դըպրոցի բակում մանգալիս:

Փետրվարի 22-ին ևս հրատարակվել էր մի ուրիշ թերթ «Սալ» անունով: Ահա «Սալի» բովանդակութիւնը: «Սալի» հրատարակման մասին. Ղալայի կանանց նորակազմ ընկ. մասին. խառն լուրեր»: Սա բովանդակութիւնն էր: Հիմա պէտք է մի առ մի գրեմ «Սալի» գըրուածները, որ դուք էլ կարդաք և հիանաք, թէ ինչպէս մի թերթ է հրատարակվում լուսաւորեալ Դավրէժում:

«Սալ»

Մինչ այս թիւ Թարվիզում չը լինելով մի որ և է թերթ, հարկ համարեցի այս փոքրիկ շաբաթաթերթս հրատարակել, Թարվէզի հայ հասարակութեան մէջ մտցնել ազգային եռանդ, հայրենասիրութիւն, օգնութիւն դէպի կարօտեալները և սովեալները:

Ղալայի կանանց ընկերութիւնը.

Ամսոյս 19-ին տեղի ունեցաւ օրիորդաց դպրոցում Ղալայի նորակազմ կանանց ընկ. ժողովը, որոնց թիւը հասնում էր 40-ի: Ամենքը ըստ իր կարողութեան գրւեցաւ և ապա իրենց միջից ընտրեցին 7 հոգի վարչութեան անդամ ընկ. վերաբերեալ գործերը կառավարելու համար: Որոնք հետևեալք են:

1. Փեփրոն Յովնանեանց, 2. Ելէն (յիշեալի դուստրը), 3. Մարիամ Նազարբէկեանց, 4. Ելէն Փարրիանց, 5. Մարիամ Վարդանեանց, 6. Անայի Միքայէլեանց, 7. Մանիա Գրիգորեանց: Յոյս ունենք որ այս նորակազմ ընկերութիւնը Ղալայի կանանց ընկերութիւնից անցնի իր գործունէութեամբ:

Խառն լուրեր

Հաստատ աղբիւրներից տեղեկանում ենք, որ քիչ ժամանակից յետոյ լոյս կը տեսնի «Յոյս» անունով մի շաբաթաթերթ. խորհուրդ կը տամ յիշեալի խմբագրին որ գնայ միանայ «Սալի» հետ և միասին մի մեծ դիրքով թերթ հրատարակեն:

Ծաւիղա

Արտօնատէր հրատարակիչ Զորիկոս

Խեղճ Դավրէժի ժողովուրդ, մինչև հիմի քո մէջ ազգային եռանդ, հայրենասիրութիւն, օգնութիւն դէպի կարօտեալները և սովեալները չը կար. այսուհետև «Սալը» ձեզ պիտի սովորացնէ: Նաև խեղճ կարօտեալներ և սովեալներ, սպասեցէք մինչև «Սալը» ժողովրդին սովորեցնէ, որ ձեզ օգնեն:

«Սալը» տեսանք, որ իրեն ծրագիր, նպատակ (իբրև գաղափար) է ընդունել դավրէժցիների մէջ մտցնել ազգային եռանդ, հայրենասիրութիւն, օգնութիւն դէպի կարօտեալները և սովեալները. դա մի լուսաւորութիւն է դավրէժցիների համար: Տեսնենք «Յոյսը» ինչ գաղափար, ծրագիր է ընդունում կամ ինչ ճանապարհով է ընթանալու և ինչ լուսաւորութիւն պիտի մտցնէ դավրէժցիների մէջ:

Մ.

ՆԱՄԱԿ ՈՒՐՄԻԱՅԻՑ

17 մարտի 95

Խոյից մեզ մասամբ մխիթարիչ, մասամբ շփոթ լուրեր են հասնում: Վերջապէս ժողովրդի երկար անխոնջ աշխատութիւնից և Տէր Սարգսի արած դիմումներից յետոյ, Էջմիածինը զիջաւ ուղարկելու Խաչիկ վարդապետին մի ուսուցչի հետ (Էջմիածնայ սաներից—ոչ ընթացաւարտ) տեղիս թափուր մնացած ազգային դպրոցի խնդիրը լուծելու և բացելու երկար ժամանակ փակ մնացած դռները խեղճ սաների առաջ:

Ուրիշ անգամ այդպիսի խնդիրներում անտարբեր ու պինդ ժողովուրդը, ուրախալի է տեսնել, որ այսօր աշխատում և իւր քսակի բերանը բաց է անում ազգային անհրաժեշտ պէտքերի համար, իրան զաւակի կրթութեան, յառաջադիմութեան համար: Այո, այսօ շատ մխիթարիչ է տեսնել, խոյեցին կամաց կամաց զգում է կրթութեան, ուսման օգտակարութիւնը և իրան կոպէկները չի խնայում նրա համար. յոյս ունինք որ նա իրան մի անգամ արած այդ քայլը կշարունակէ միշտ յառաջ և աւելի յառաջ դնել, չսպասելով ոչ մէկից օգնութիւն կամ առաջնորդութիւն, իր յոյսը ոչ ոքի վերան չդնելով այլ ինքն իրեն առաջնորդելով և իրեն նշանաբանը ունենալով սէր, միութիւն, կրթութիւն:

Ուսումնարանի համար հաւաքուած է 100 թուման, որի 30-ը միանուագ նուիրել են եղբարք Սարդարեանները. այս գումարից 50 թումանը նշանակուած է ռոճիկ ներկայ ուսուցչի համար: Ընտրուել են վեց հոգաբարձուներ, որոնք գրեթէ երիտասարդներ լինելով յուսալի է՝ որ իրանց թարմ ուժերը չեն խնայի ուսումնարանը դնելու հաստատուն հիման վերայ, կաշխատեն եկամուտների միջոցները աւելացնելու և նրան շրջմոլիկների ասպարէզ չանելու:

Ինչքան լաւ կլինէր եթէ Խոյի հայ գիւղացիներն էլ հետևէին քաղաքի օրինակին, մանաւանդ Սէյտաւարը, որի ազգաբնակութիւնը զուտ հայերից բաղկացած լինելով հաւասար է քաղաքիս և ժողովուրդը նիւթականապէս աւելի հարուստ է քան թէ քաղաքացին: Բայց ինչ անէ խեղճ ժողովուրդը. պարազիտները մի րոպէ չեն թողնում նրան, որ իրան շուրջը նայէ, մտածէ իրան գոյութեան վերայ, հոգայ իրան կարիքները, իրան զարգացման մասին մտածէ: Նրա աշխատածը հազիւ լրացնում են այդ պորտաբոյծների պահանջը և պարապ ժամանակները, լրացնում նրանց հոգսերը: Անցեալ տարի այդ գիւղացի հարուստ Յ. Կարապետեանը հարկադրուեցաւ 3—4 հարիւր թուման տուգանք տալու: Անցել է աչամի տալի և այժմ յարմար առթից օգուտ քաղելով, դիմել է Սուքիաս եպիսկոպոսին և մի հրամանագիր է բերել, պահանջում է որ գիւղացի այդ խեղճ պրօլէտարիատ դատակարգը տայ այդ տուգանքը, թէ ինչու—այդ ինքը գիտէ և իւր փողը: Մէկի հարցմանը, թէ ինչպէսէ ձեռք բերել այդ հրամանագիրը, քանի թուման փող է տուել, պատասխանում է. «ոչինչ չեմ տուել, միայն 16 թուման հեռագրի փող առեց ինձանից Սրբազանը» եթէ ինչ հեռագրի խնդիր կայ այդ գործում, մենք չենք հասկանում և չենք էլ ուզում մի բան ասել, թողնում ենք ընթերցողին, որ մի կուշտ ծիծաղէ և երևակայէ ոչ թէ 16 թուման այլ հարիւր...: Այժմ բոլոր գիւղացիները, ինչպէս լսում ենք, ցիր ու ցան են եղել. նոյն գիւղի քահանան, որի անունն իսկ արժան չենք համարում տալ, հրամանագիրը դրած գրպանը բռնում բանտարկել է տալիս, ով որ համարձակում է չտալ այդ փողը. այդպիսով այժմ ժողովրդի կէսը դիմել է բողոքականութեան և կէսն էլ լցուել է Մաղբա այում (մի մէչիդ, որտեղ ամեն տեսակ ամբաստանուած պաշտպանութիւն է գտնում): Ուրեմն էլ մեղադրելու չէ, այլ խղճալու է. ինչպէս կարող է այդ՝ հոգևորականների ձեռքում խաղալիք դարձած ժողովուրդը, այդ հասարակութիւնը՝ կրթութեան մասին մտածել, ինչպէս կարող է ծնուել մի այդպիսի ժողովրդի մէջ իդէալ, բարձր ձգտում: Մոռացայ գրելու խաւարամիտների այդ տեղում արած քաջագործութիւնները — ուսումնարանի համար նրանց գործ դրած ջանքը. զարմանալի է դրանց ամեն մի գործը, իրանց բըռնած ընթացքը. խեղճերը գլուխները կորցրել են, չգիտեն ինչ անեն ուր փախչեն: Մինչդեռ քանի անգամ դիմումներ եղաւ տեսչին և վարդապետին տեղիս ուսումնարանի համար, բոլորն էլ ձայն բարբառոյ անապատի մնացին, ինչպէս գիտեն «Շաւիղի» յարգելի ընթերցողները, բայց երբ խնդիրն

խօրն օղորմի, էդ տըռուերի եթիմը հենց տեղէն ծուռ'ի, եօխսա գինի չ'խմելով խօ չի խելացիանայ: Տըղայ ես, էլ վարթըպետի ակմը կայնել կըլի. պըսպըղան զաղը կշտէն կախուկ՝ կաւազանը ձեռին....: Հալա մերը աղէկ'ի. Թարվէզի ջօչ առաշնորթն էլ Թարվէզ ի նուրաղքեր քեօքի. հոքապարցունքերին ճըխտիր'ի կուլիկը, ծէթըքերը խանիլի: Տօլմ ասես են էն էլ'ի չօմախօվ զուրցալի... տեղ էն ասի «Տէր մի դարձուցաներ երեսս քո յինէն». տեանք իչ խօսկի ախպէր, աղուրթ որ «ձուկը կլխէն կը խոտի...:» Էդ Թարվէզի ջօչ առաշնորթի ըմէն զաղը մէ թեխը, ասեսեն ըսկի ըրըշվաթ չուտելի. ես էլ ստասս եմ, ամմայ ինչ կասեն «աքլորի պօչը էրվալի...» ազիզ էդ աղուրթ'ի բեաս դեար 40—50 խազար մանէթ փօղը դեօրէն'ի. հալբաթ պառաւիրի՝ խօքին ընգիր'ի միտը, ուզելի խօքի զատի (աշխատէ). Ասված արքայութիւն տայ, խեղճ'ի...:

Ախր մէ աղեկ զատ էլի ֆիքր արի մեր ջօչ առաշնորթը. ուզելի ուշունցների մէ ջօ՞չ բառաբան չինի. վեար ըմէն ջուրայ խամով—խոտով քեաշումքեր ըլեն դեար մէջը. բառարանը էրկու խատոր գիրգա ըլի. մէկը՝ եկեղեցու սեղանէն ասելու խըմայ, (վըրէն գիրած փէշքեաշ խայ տէրտէրքերին), մէկէլը՝ քեաշանեըմը՝ (գլխին տիպուկ՝ բախշիշ «Մշակի»—«Շաւիղի» դիւշմանքերին): Օղորմի դեար խօրը. համ Թարվէզի թօղը կոխած տիպարանը սուֆտայ կանի, համ էլ դէ իւր, իւրըլըմանքերի խօսք ու բարողները հել-մըխազով կըլեն:

Ամմայ եռանդ մէ զադ լըսամ, վըրաս կըրակ լըցւաւ. ասեսեն ջօչ առաշնորթը իւր վեաղիր-նազըրքերովը կանիճ (փօրացաւ) են կըպած, փօրքերը ուվիրի վըրանքերը ջօ՞ւ քըշելի. էլ հեաքիմ չեն թողի ժաղվիրեն. դեանք էլ հեաքիմքերի մաջլիս (կօնսիլիւմ) են սարքի. մէ ջօչ չուշայ մախաուսի պընդօղական են տըւի. Ասված ժողովուրթին խեխճը իկեայ, դեանցը օղորմութիւն անի:

Մեր Խայրիկը, եսիկ զուրբան ըլեմ դեարը, մեղի էլքըրցիրի միտը. վարթըպետքերը ջուխտ ջուխտ օղորկելի Սալմաստ. մէ ջուխտ էլ թագա էկաւ. աղէկ էր, մէկը մէ քիշեր մընաց՝ խափանվաւ (անհետացաւ). մէկէլը հալա պինդը-պիլեար նըստիրի: Մարդ խօքի ունի Աստըծուն տալու. ո՞յ էդ թազա վարթըպետը մաղուլ օխչաշ ունի. ամմայ էդ տըռուերի էլ անըմը փիս'ի. ասեսեն Սառաջ'ի (թամբաղօրծ). Ջանըմ, մեզիկ ինչ, կուղի սառաջ ըլի, կուղի փալանդուզ. էնքան ըլի կընիկ չ'թըփի՝ խեփիքի: Էդ խեխճի վըրէն էլ նըվէզ (ոյժ) չ'կայ որ զուրցա. հանըըդայ լաղաբ՞, հանըըդայ լաղաբ՞ որ կասես ծովէն քեաշած ըլէն: Իշօ լըսեսմ, Խայրիկը դեարը բօլլամա փօղ'ի արըւի, որ Սալմաստա մէջը մէ ջօ՞չ վարժատուն շինի. ամմայ իմ խելքը դեարմէն զատ չի կըռելի. շատ թեօլ (թոյլ) մարթ'ի. էդ էրկու ամիս'ի կօ էկիրի ըսկի ուրը խամ չ'ի քըցելի. հենց մէ կուշտի վըրան պըլլիր'ի, մընացիրի հաֆտըլվան. չ'ասելի ախըր ինձիկ պեանի'ի օղորկած... մախլաս: Տօ, ես նեամ դեօրէ—դեօր տեսուչը խոտը առիր'ի, անսապոն մըտիր'ի էդ թեազա վարթըպետի պինչը (քիթը), ուզելի դեարն էլ խելքէ խանի. ասելի իչ պէտք'ի խարջ քեաշենք վարժատուն շինենք. Հաֆտըլվանի վարժատունը կօ հազըր, 6 խատ էլ աղէկ ջըկոյի վարժապետքեր ունեմ. քօ ինչ պանն'ի, տուն փօղերը խամն:

Ավխայ կասեմ տեսուչը ծըռվիրի, ինչ պեան ունեմ որ ասեմ. ախըր աշխարհ իւրը կուրած չ'ըլի՝ էնէնց նամաղուլքեր կանէ. ասելի վարժապետքերս հազր են. հալբաթ մէկը Հաֆտըլվանի պօզօկաչին'ի *), մէկէլը Փայաջուկի սահաթսազը, մէկն էլ Ղըզլջադայ'ի ջուլհակը օխխան. տօ, ծուռ տըռուեր, խօ արհեստանոց չես պացել'ի: Հալա չի էլ ամչնալի ասելի.

*) Գրիգոր Մ. Ղազարեան, 2 տարի առաջ Թիֆլիս որդիք Բ. Արզումանեանցների մօտ կանտոր էր ալում, զուրս հանեցին, գնաց կառապանութիւն արեց 1 և կէս տարի, այժմ ուսուցիչ է Հաֆթուան...:

տրգէն վերջացած է լինում և ուսումնարանը բացւելու վերայ, արշաւանքով հասնում են տեսուչը և Արսէն վարդապետը, իրանց սեփականացնելու գործելու սլատիւը։ Բայց ՛ իզուր էր. հասարակութիւնը արդէն ճանաչել է իրանց, չէին կարող այլ ևս հասարակաց կարծիքը իրանց մասին մեղցնել. հալածւեցան իբրև աւելորդ, անպէտք մոլեխինդներ։ Գիշերւայ ժամանակ նոյն իսկ դուրս ձգւեցին եղբարք Սարգարեանների տնից, որև ապաստան գտնելով մի ուրիշի տանը մէջ, միւս օրը հեռացան ինչպէս եկել էին. բայց թէ կամաչէ՞ն արդեօք, խնդիրը այդտեղ է։ Դժբաղդաբար այդ բառն էլ դրանց բառարանում չի գտնվում։ Օրինակի համար պ. Ֆարրուխը կարծեց թէ Փալաշւկի ուսուցչին մի արկղ պտտրտալով նրա երեսը կ'սևանայ կ'հեռանայ սորնութիւններից, բայց կարծում ենք եթէ մի արկղ «եաղլի կարայ» էլ տաք. նրանք չեն զգալ ոչ մի սևութիւն, չեն ամաչիլ, ձեռք չեն վերցնիլ իրանց անպիտանութիւններից։ Մինչդեռ դուք դրանց կեղտոտութիւնները հրապարակ էք հանում, գաղափարական սուրբ մարտ էք մղում, ահա թէ ինչ միջոցների են դիմում նրանք ձեզ պատասխանելու. խեղճերը փաստեր չունենալով, «Շաւիղի» համարներն են մրոտում հայհոյանքներ թափում և ստիպում սրան-նրան յետ ուղարկելու «Շաւիղի» համարները։ Եթէ ճշմարտութիւն չեն ձեր մասին գրւածները, կարող էք հրապարակաւ հերքել պարոններ, և ոչ թէ ստոր միջոցների դիմել...

Ահա այս տողերը մենք գրում ենք իբրև ճշմարտութիւն. ոչ թէ երազ է այլ եղած իրականութիւն, եթէ կայ սխալ, ճշմարտութեան դէմ մի բան հրապարակաւ հերքեցէք, ցոյց տւէք մեր սխալը և ոչ հայհոյէք, նոր-նոր միջոցների դիմեցէք, ինչպէս այսօր Ուրմիում, որ ստորագրութիւն են հաւաքում թէ այս ինչ քահանան լաւ է, այն ինչ 'րագրում յօդւած տւողը վատ մարդ է և այլն և այլն։ Բայց բանն այնտեղ է որ դարձեալ սևացան, ոչ ոք չ'ստորագրեց, ոչոք չուզեց կուել ճշմարտութեան դէմ անիմաստ բաներով։

Լսում ենք որ Խոյից հալածւած՝ այժմ Արսէն վարդապետը գալիս է այստեղ. տեսնենք այստեղ ինչ կորգագրութիւններ պիտի անէ։

Ն.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Դավրէժից մեզ գրում են։ «Անցեալ շաբաթ, Վ.Ե.Հ. Շահի հրամանով քաղաքից ճանապարհ ընկաւ դէպի Թիֆլիս Մօվլի-Դովլէն, ընկերակցութեամբ Գաբրիէլ խանի, նոյն տեղի հիւպատոսական պաշտօնի գլուխն անցնելու. Գաբրիէլ խանը Թիֆլիսի հիւպատոսարանի քարտուղարի և թարգմանչի պաշտօնն է վարելու։

—

Մարտի 29-ին երեկոյեան ժամ $7^1/_2$-ին Դավրէժում երկրաշարժի յայտնի ցընցում է տեղի ունեցել. երկրորդ ցնցումը 30-ի առաւօտեան, երրորդը՝ նոյն օրւայ երեկոյեան և այդպէս շարունակւել է մինչև զատիկ կիւրակի առաւօտ։

—

Դավրէժից գրում են։ Սուքիաս եպիսկոպոսը սպասում է իր հրաժարականի պատասխանին։ Երանի թէ շուտ ստանար. ինչքան որ ինքն է ձանձրացել, երկու այնքան ժողովուրդն է նրանից զզւել։ Միայն Սալմաստի, Խոյի և այլն »բարեկարգիչներն» են դուցէ որ ցաւեն նրա հեռանալու մասին։ Ժամանակ է խորհել հրաւիրելու նրա փոխարէն մէկը, որ կարողանար այս կարեւոր պաշտօնը վարել և գաւառները ուտող ուտիչներին ոչնչացնել։

—

Նոյն տեղից հաղորդում են և մենք մեր ուրախակցութիւնն ենք յայտնում և քաջալերութիւնը ուղարկում բողոքականների քարոզիչ պ. Կիւլլէսէրեանին որ յ'օգուտ յայտնի թշւառ եղբայրակիցների՝ փոքրաթիւ բողոքական համայնքի շրջանում դարձեալ առաջինը՝ հանգանակութիւն է բաց անում, ինչպէս սովեալների օգտին էլ առաջին ձեռնարկողն էր։ Գովելի է պարոնի համակրելի վարմունքը։ Ցանկալի էր Պարսկաստանի այլ և այլ քաղաքների հայ քարոզիչները հետևէին պարոնի օրինակելի ընթացքին։

—

Վիէննայից ստացւել է մի նամակ, որ խնդրում է մեր կարծիքը գէր. Հ. Այտընեանի յոբելեանի առիթով և նրա անունով բացւելիք՝ արւեստագիտական հիմնարկութեան վերաբերութեամբ։ Միտքը համակրելի է. նպատակն է մի վարչական ժողովի առաջնորդութեամբ արևելքից (Հայաստանից, Ռուսաստանից և Պարսկաստանից) հայ աղքատ պատանիներ Վէննա տանել և այնտեղ պարզ ձեռագործ արւեստներ սովորեցնել ու վարպետ դարձնելուց յետոյ վերադարձնել։ Միտքը, կրկնում ենք, շատ համակրելի է, բայց որովհետև այդ հիմնարկութեան փողը պիտի հանգանակւի ազգից, ժամանակը վատ է ընտրած. հայ ազգը եթէ փող տւող լինի, այժմ քան երբէք իր եղբայրներին գոյութիւնը պահպանելու համար պէտք է տայ։ Մնում է դիմել հարուստների. եթէ Վիէննայի միաբանութիւնը կարող լինի, շատ ուրախ կը լինինք և ուրախութեամբ կ'ողջունենք հիմնարկութեան բացումը։ Նւիրատւութիւն անել կամեցողներին տալիս ենք հասցէ յայտարարութեան բաժնի մէջ։

—

Այս տարւայ նոյ. 1-ին, Վիէննայի Մխիթարեանմիաբանութեան մէջ տեղի է ունենալու հայկաբան և ուսումնական Արսէն արքեպ. Այտնեանի ուսումնական կեանքի 50 ամեայ Յոբելեանը։ Այդ առիթով կազմւել է մի յանձնաժողով, որ վճռել է Վիէննայում բանալ մի արւեստագիտական հիմնարկութիւն։

—

Մեզ ուղարկում են զանազան կողմերից գաւառաբառաբառներով գրւածներ, թղթակցութիւններ և այլն, քաջալերւելով նրանից որ տպեցինք Ֆարուխի Ֆէլիետօնը։ Յայտնում ենք, որ այդպիսի լեզուներով գրւածքները շատ հազիւ կը տպենք, այն էլ միայն ամենալաւերը։ Այնպէս որ այսօրւանը կը լինի գուցէ վերջինը այս տարւայ համար. մենք Ֆարրուխին էլ խնդրել ենք որ այսուհետև գրական լեզւով սկսի գրել։

—

Մեզ հաղորդում են Դավէժից, որ Ատրպատականի առաջնորդ Սուքիաս արքեպիսկոպոսը վերջապէս հեռացաւ Դավրէժից։ Սպասում ենք մանրամասնութիւններ այդ լուրի մասին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—

Խոստացել էինք մի քանի խօսք ասել Թիֆլիսում լոյս տեսնող վեցամսեայ «Հօրիզոն» հանդէսի մասին։ Զուտ գրականական բնաւորութիւն է կրում նա, բայց ա. գրքումը չափից աւելի է որ Յ. Թումանեանը փայլել է տալիս մեզ՝ իր բանաստեղծութիւնները։ Պիտի ասել որ դրանց մէջ «Հին օրհնութիւնը» ամենից արժանաւորն է միայն։ Արձակ գրւածքներից «Րաֆֆիի կեանքից» գրւածքը հետաքրքիր է, իսկ թարգմանութիւնների մէջ սքանչելի հարուստ լեզւով թարգմանւած է Տէնի «Գեղարւեստի փիլիսոփայութիւնը». այդպիսի մաքուր հայերէնով և հարուստ կերպով եղած թարգմանութիւններ մեր գրականութեան մէջ սակաւ են երևան գալիս։ Տէնի գրւածքները դրանից թոյլ լեզւով էլ թարգմանել անկարելի է։ Տիգրան Յովհաննիսեանը մեր լաւ թարգմանիչների մէջ եթէ ոչ առաջինը, գոնէ լաւագոյններից մէկն է։

⁂ Նոյն բնաւորութիւն կրող մի կիսամսեայ հանդէս էլ Կ. Պոլսումն է սկսել հրատարակւել, բայց դեռ շատ չնչին բովանդակութիւն ունի, չը նայելով փքուն վերնագրերով երևացող յօդւածներին։ «Ծաղիկի» համար դեռ ոչինչ դրական բան ասել չէ կարելի։ Կը տեսնենք ապագայում։

⁂ Անցեալ անգամ ասել էինք որ կը խօսենք «Հայրենիքի» մասին, ուր վերջերս երևում են լուրջ հարցեր արծարծող յօդւածներ։ Այդպիսի մի հարց, որին «Հայրենիքը« նւիրել է երկու առաջնորդողներ, ապահարզանի—ամուսնալուծութեան հարցն է։ Ամուսնական հարցը հայոց մէջ կրօնական հաստատութիւն լինելուց ազատ չէ և դարերից ի վեր նրա

ըստ նոր հիմնուելիք կենդրօնական դըպրոցին քուրսը հաւասար կըլլայ կիմնազիօնի քուրսին». Ֆըր՛ռռ... տոլմ քիւրսին վեարն'ի. մեղայ Աստըծու, հալբաթ քիւրսի շինելն էլ տեսուչը գիդա ուսուցի։ Բախտաւոր հաւթուանցիներ, էլ իշ ապրտ ունէք։

Ջանըմ, էտենց եւ իրես կըլի. Սալմաստա խալխը մէ թուխտենէր, չինի ըրվիրենէր տեսուչին, ասեսենէր ժամանակդ թամամ ի, Աստված խետդ, քնիլ. էլ պէտք չես մեզի։ Էդ անիրես մողոզիկը եկիր'ի մեր շըլակը ասելի գիդա շուռ կացուցնք (մանածեք) ընձիկ։ Խալխ եկիր շահմար օց փաթութւրի մեր վիզը. ասելի դուք իշ հախ (իրաւունք) ունէք ընձի չ'ուղէք. ես ձեր տեսուչն եմ որ տեսուչը. բարյայ, չենք ուզիլ, զոռ խօ չի, ինչ էս տըւի մեզի չես նեալի առնելի։

Վարթըպետն էլ եկիր դեար թեխէն ասելի գիդա պախէք հեօքման. ջանըմ, վարթըպետ, տըլա, հայրը սուրփ, բեյա չենք ուզելի. ասելի «իրաւունք չունիք, տեսչի պայմանին մէջ տարի որոշւած չէ, դուք պարտաւոր էք հատուցանել տարեկան 144 թիւման միայն ուրիշ ոչինչ. սրբազանը միայն իրաւունք ունի արձակել նրան». տօլմ բաս էտենց էլ պեան կըլի. «էշը խանիրենք տընիսը էլ չենք նեալի էշուցել։» Դեանց գինահը չի, գինահը մերն'ի. քեաֆիր բանդաս շըվանի ծեբը չ'կուրսի. մենք կուրսիրենք ախպէ՛ր։ Տօլմ, աղաներ, ինչօ էր, չասիմ էդ երաբախան մարթ'ի, փախէր, խաթայ կ'գայ....։

Դեաւայի (ուզաի) բալան փըտտիկ վախտը բերիք մըտուցիք տուն, մըկայ ջոշացիր'ի էլ դըռնէն չըլեկի. հօ՛, հօ՛, էլ ես բեան չ'ունեմ, մըկայ դուք գինաք տեսուչը. մէկ-մէկու խեխտըմըխտէք, ես էլ թամաշայ կանեմ։

Մէ քեանի թէլըրաֆ ունեմ. Սալմաստ Հինդու-Ինգիլիզի սիմ չ'կայ. օղորկիմ քեզի դիւն Թէրհանէն զարկի թելին թող էթայ։

—

ԹԷԼԸՐԱՖ

Ըստամբօլ. Աշըղեանին,—Ասվածանից մխթարւեա՝ Մաքսուդը դըռնմէց...։ Էհ՛յ փուչ աշխար։

—

Ըստամբօլ. Իզմիրլեանին,—Հա՛, հա՛, հա՛, քեզիկ զուրբա՛ն։

—

Թարվէզ. Ջոչ առաշնորթին,—Քէֆդ իշօյի, նաբադայ պաղ ջիւր խըմես հա՛։

—

Թաւրէզ. Թաջիրքերին,—Տօլմ, հալա կայնիր էք, գեառան մօրթի ժողվէք է՛.—մէ ամսէն եատ խատը 10 թիւման (զանազգեստը շատացիրի)։

—

Թըլֆիզ. «Մուշակին»,—Տօլմ, խարեզանից (մարակից) կօթը կառճացուցիր էս, էդ ինչ բեասի...։

—

Թըլֆիզ. Տ. Նազարեանին,—Ա՛ քէ զուրբան, բեաս գեար ախըրը ինչօ կ'ըլի, վեար մէ խեա ախչիկն'ի գինըըվեալի՝ բաժինքը չէ, մէխէտ բաժինքնի գինըըվեալի՝ ախչիկը չէ...։

—

Սալմաստա իշխանքերքին,—Զասիմ բերանքերդ պամպակ չի կըռեալի... իշօ էր...։

—

Ղարադաղ. վարթըպետ Բզնունուն,—Լօթի, փասը-փուսդ ժողվի. դեանցը ղարադաղցի կասեն, մէկ էլ տըսար չօմախի մեկէլ թեխը ըռճին...։

—

Սալմաստ. կընթըների հինդերութեանը,—Խանըմքէր, ծեռքերդ չ'ըլեալի... եօխսա ձեր սանդուղի տակն էլի ծակվէ...։

—

Ուրմի. աէր Գարեգնին,—Կլօխդ դեաղ թըռչի քեզի Թըլֆիզ կընդի. հօխկարաղ Կոզլօվը օգնականի մեաթալի։

—

Պրոֆէսօր Կօխին,—Տընաւեր, ինչեա տաղ արէ՛, մի ջոչ քեասայ թիւնդ պընդողական վերցվաղկի Ըստամբօլ։

—

Թարվէզ. «Սէր» ընկերութեանը,—Օղորմի ձեր խօրը, մէկեալ տիրին էլ հալը-հեալբաթ մեր տեսուչին յատարեայ տըէք։

Մընամ ըմընիդ մուշակ ՖԱՐՐՈԽ

օրէնքները մնացել են նոյնը, չը նայելով որ այդ օրէնքներով ղեկավարուող ժողովրդեան պահանջները և հանգամանքները փոխուել են և փոխվում են։ Այդ հաստատութեան համար մեր եկեղեցու սովորութիւնները (coutumi) նոյն են մնացել։ Նոյն ձևով, անմխիթար և մի և նոյն ժամանակ սխոլաստիկ դրութեան ունին, ինչ որ էին նրանք սրանից 1000 տարի առաջ։ Բացի դրանից, ոչ միայն այդ կրօնական օրէնքները հնացել են, այլ մինչև իսկ խառնակ են եղել հայոց կաթուղիկոսների ձեռքում, որովհետև ոչ որոշ օրէնքներ կան ծրագրուած այդ հաստատութեան համար և ոչ էլ այդպիսի խնդիրների ժամանակ տեղի են ունենում յայտնի սկզբունքներ. մէկ կաթուղիկոսը ամուսնութիւնը—ինչ որ էլ լինէր—անլուծելի է հրատարակում, նրա յաջորդը որոշ պայմաններում լուծելի, իսկ երրորդ յաջորդը՝ բոլոր քմահաճոյս լուծելի։ Ուրեմն ամուսնական ծանր հարցը գտնվում է միմիայն կաթուղիկոսի քմքի տակ. նա միայն կարող է լուծել ամուսնութիւնը, չրհասը հաս համարել կային։ Չը կան ոչ որոշ օրէնքներ և ոչ էլ դատաստանատուն. այդ զրէթէ փափուկ խնդիրը լուծվում է կրօնաւորների ձեռքով այնպէս ինչպէս որ նրանք կամենային։ Մենք երկար կանգ չենք առնելու այս անգամ այդ խնդրի վրայ թէ փաստեր թւելու համար և թէ խնդիրը աւելի պարզաբանելու համար։ «Շաւիղը» այս տարի կը տայ մի ընդարձակ ուսումնասիրութիւն այդ մասին. ուստի և բաւականանանք յայտնելով որ «Հայրենիքը» սկսել է կամաց կամաց ուսումնասիրել հարցը և առաջնորդողներ նուիրել ապացուցանելու համար որ ապահարզանը թէ կարևոր է և թէ նա ընդունուած է եղել հայոց եկեղեցում։

Յօդուածագիրը Յ. Հ. մի փաստաբան է և «Հայրենիքի» խմբագիրը. Նրա գրածները շատ ախորժակով են կարդացվում. շատ ուրախ ենք, որ չը նայելով թէ կարող է դրդել ազգայինների խումբը, անվախ կերպով սկսել է նա արծարծել հարցը, պաշտպանելու ձգտելով ամուսնութեան վերին աստիճանի կարևոր հաստատութիւնը զանազան սխոլաստիկական ոգով վարակուած դատակարգերի քմահաճոյական տնօրինութիւններից։

«Շաւիղը» առիթներ շատ է ունենալու այդ հարցի մասին խօսելու։

Վ. Փ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ռուսաց հեռագր. գործակալութիւնը հաղորդում է հետևեալը։ «Դատական օրէնսդրութիւնները վերաստուգող բարձրագոյն յանձնաժողովի նախագահը «Պրավ. Վեստ.» լրագրում յայտարարում է հետևեալը։ «Յանձնաժողովը մտադիր է, իր գործունէութեան սկզբին, նախապատրաստական շրջանը վերջացնելուց, այսինքն դատական օրէնսդրութիւնների վերաքննութեան համար կարևոր նիւթեր հաւաքելուց և մշակելուց յետոյ, առաջնկայ աշխատանքը ձեռնամուխ լինել այն բազմաթիւ կարծիքների քննութիւններին, որոնք վերաբերում են ներկայ դատակազմութեան և դատավարութեան մէջ կարևոր բարենորոգումներ և փոփոխութիւններ մտցնելու գործին։ Աւելի բազմակողմանի և լիակատար քննութիւն տալու համար այդ քննութեանը, յանձնաժողովի նախագահը ծանուցանում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ յանձնաժողովը շնորհակալութեամբ կ՚ընդունի արդարադատութեան գործով հետաքրքրուող անձերից ամեն տեսակ անաչառ մանաւանդ փորձի վրայ հիմնուած ուսում դատարանների և դատավարութիւնների պակասութիւնները ցոյց տուող փաստեր և այդ պակասութիւնները վերացնելու—եթէ որ և է մէկը հնարաւոր է գտնում այս,—նպատակայարմար միջոցներ։ Այդ տեսակ կարծիքներ, որոնց ձևն ու ծաւալը կախուած կը լինի կազմողներից, պէտք է ուղղուին արդարադատութեան մինիստրութեան հասցէին, յանձնաժողովի գործավարութեան ուղղութիւն տալով անդամ, խոխական պետական խորհրդական, Սերգէյ Սերգէյեվիչ Մանուխինի անունով։

—Նոյն գործակալութիւնը հաղորդում է որ ռուսաց զինուորական մինիստրի շրջաբերականով բացատրուած է, որ հրէաներին արգելվում է մտնել Դոնի, Կուբանի և Թէրիքի նահանգները հանքային ջրերից օգտուելու համար, առհասարակ բժշկուելու համար։

—Հռոմի մէջ դրւեց այն մահարձանի առաջին քարը որ կանգնեցնում են Գարիբալդիի յիշատակի համար։ Գարիբալդին մեռաւ 1882 թւ. յունիս 2-ին։ Հիմնարկութեան հանդէսին նախագահում էին թագաւորը և թագուհին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Լօնդոն. 24 ապրիլ. (Ն. տ.) Ֆրանսական, գերմանական և ռուսական մինիստրները պաշտօնապէս ազդարարել են ճապոնիային որ նա ետ կենայ Չինական այն ցամաքահողերից, որոնք գրաւելու են Չին-ճապոնական խաղաղութեան դաշինքների համեմատ։

Փարիզ. 24 ապրիլ. Ֆրանսական կառավարութեան Մադագասկարից ստացած հեռագրի համեմատ, Հովասը քըշւել է Ֆրանսական Մաջունկայի հողի վրայ. թշնամին կորցրել է 100 հոգի։

Լոնդոն. 25 ապրիլ. Զանազան աղբիւրներից հասած հեռագիրները հաստատում են այն լուրը որ Ֆրանսական. գերմանական և ռուս. կառավարութիւնները տւել են իրենց ազդարարութիւնը ճապոնիային։ Անգլ. թերթերը միաձայն գովում են անգլիայի չէզօքութիւնը ոևիցէ մի քայլ առնելու մէջ՝ վերոյիշեալ երեք կառավարութիւնների հետ Չին-ճապոնական խնդրում. Նրանք զարմանում են Ֆրանսիայի, առաւել ևս Գերմանիոյ միջամտութիւնը այդ գործում. Նրանք յայտնում են որ այդ երկու կառավարութիւնները ուզում են ռուս կառավարութեան համար կրակից ընկոյզներ դուրս քաշել։ «Timps» ասում է որ անգլ. վաճառականութիւնը երբէք չէ վնասվում Լիաոթունգ թերակղզու՝ ճապոնիային անցնելուց, նոյն անվնասութիւնը նոյնպէս Ֆրանսիայի և Գերմանիայի համար է ներկայանում։

Տօկիօ. 25 ապրիլ. ճապոնեան պատասխանելով այն ազդարարութեան որ տուել էր իրեն Ռուսիոյ Ֆրանսիոյ և Գերմանիոյ քաղաքական ներկայացուցիչների կողմից՝ յայտարարում է որ եթէ տեղի տայ նրանց պահանջներին իր ժողովրդի գրգռելու առիթ կը լինի. ժողովուրդը արբեցած է յաջողութեամբ և երբէք գիջում չի անի որ և իցէ կառավարութիւն միջամտէ խաղաղու-

Ֆրանսական շատ թերթեր հակառակ են նրան որ Ֆրանսիան միջամտում է և բարկացնում է ճապոնիային յօգուտ չինացիների։

Պետերբուրգ 25 ապրիլ. «Моск. Вѣд.» թերթը իր առաջնորդողում ասում է որ Ռուսիայի համար անխուսափելի է այն որ նա պարտաւոր է իր ուլտիմատումը (վերջնական ազդարարութիւնը) տալ ճապոնիային ետ կեցնելու համար գրաւելուց չինական ոևիցէ ցամաքահող։ Թերթը զգուշացնում է Անգլիային, որ եթէ նա պաշտպանի ճապոնիային ընդդէմ ռուսական շահերի, այն ժամանակ նրա հնդկական թագաւորութիւնը կը տուժէ։ Պամիրի համաձայնութեան խնդիրը այդ երկու կառավարութեան մէջ բարեկամական ցոյց էր, բայց Ռուսաստանի և Անգլիայի համերաշխութիւնը այսուհետև կը ոչնչանայ, եթէ Անգլիան շարունակէ իր՝ յօգուտ ճապոնիայի՝ ընթացքը։

Շանխայ. 25 ապրիլ. Թիանցինից լուր է հասնում որ խաղաղութեան դաշինքները ընդունվել են։ Կանխահաս լուրերը ասում են որ Մայրաքաղաքի գործերը շատ ծաղրելի վիճակի մէջ են։ Չինական միքանի գեներալները գործում յեն օգուտ պատերազմի շարունակութեան. խաղաղութեան դաշինքների հաստատութեան լուրը անհաստատ է երևում և եթէ հաստատուած էլ լինի, չինական զօրքը մեծ նեղութիւն կը տայ կառավարութեան։

Պետերբուրգ. 26 ապրիլ. Բացի ազդարարութեան որ ռուս. դեսպանը Տօկիօում ներկայացրել է ճապոնական կառավարութեան խաղաղութեան դաշինքների դէմ, երէկ էլ այստեղ ռուս. կառավարութիւնը խիստ առաջարկութիւն արեց չինական դեսպանին։

Տօկիօ. 26 ապրիլ. ճապոնիային ներկայացուած երեք կառավարութեան կողմից ազդարարութիւնը գրուած է բարեկամական ձևով և յայտնում է որ Լիաոթունգ թերակղզու գրաւումը կը վնասի չինացիներին և Կորէայի անկախութեանը։

Լոնդոն. 27 ապրիլ. «Times» հրատարակում է Պեկինի թղթակցի հեռագիրները, որոնք յայտնում են թէ շատ բողոքներ է տրւած Կայսրին, որ ընդիմանայ խաղաղութեան դաշինքներին։ Նոյն թերթի Շանխայի թղթակիցները հաղորդում են որ Ռուսիան պահանջել է Չինաստանից յետաձգել մի քանի օրով խաղաղութեան դաշինքը հաստատելու։

Վաշինգտոն. 27 ապր. Հաւատացնում են որ Միացեալ-Նահանգները կը պաշտպանեն ճապոնիային։

Լոնդոն. 28 ապրիլ. Ռուսիայի և ճապոնիայի մէջ՝ յարաբերութիւնները սաստիկ սուր կերպարանք են ստանում։ Ռուս. պատերազմական պաշտօնատեղում շարունակ խորհուրդներ են տեղի ունենում։ Ռուսական դեպարտամենտներէ մի քանի գլխաւորները խիստ զբաղուած են պատերազմական պատրաստութիւններով, որ պէտք ձեռնարկեն այն ժամանակ երբ Միկադոն (ճապոնեան) մերժէ չափաւորելու խաղաղութեան

լով վճարել Անգլիայի պահանջած վնասները, Անգլիայի պատերազմական նաւերը զօրք իջեցրին Կորինթիում և գրաւեցին քաղաքը։ Նիկարագուայի կառավարութիւնը խստութեամբ բողոքել է Անգլիայի այդ քայլի դէմ։ Նա այդ քայլը նկատում է որպէս նախատինք որովհետև Անգլիան պահանջում է մի անիրաւ պահանջ զէնքի ոյժով, որ և ընդդէմ է միջազգային օրէնքներին։

Փարիզ. 29 ապրիլ. Ֆրանսական մամուլը շարունակում է խօսել ֆրանսական կառավարութեան դէմ, որ միանում է Գերմանիոյ և Ռուսիայի հետ՝ ճապոնացոց դէմ։

Եօկոհամա. 29 ապրիլ. Միկադոն առողջ չէ. սաստիկ մրսել է.

Լոնդոն. 29 ապրիլ. Նիկարագուայից հասած վերջին հեռագրերը հաղորդում են որ դրացի հասարակապետութիւնները յորդորում են Նիգարակուային՝ վճարելու Անգլիայի պահանջը։ «Timps»-ը իր Հօնգ-Կօնգի թղթակցի հեռագիրներով հաղորդում է որ սաստիկ խռովութիւններ են առաջանում Ֆորմոզա կղզում։ Գերմանացիք կղզու վրայ զօրք են ցամաք հանել օտարականներին պաշտպանելու համար։ Չինական զօրքերի մէջ ապստամբութիւն է ծագել. սպանուել է զօրապետը. կղզու վայրենիները լեռներից իջնում են, և յարձակւում գործում քաղաքացիների վրայ։

Եօկոհամա. 30 ապրիլ. ճապոնիան կարծում է որ Չինաստանը եթէ հաստատէ խաղաղութեան դաշինքները, այն ժամանակ ոչ մի առիթ չի լինիլ որ Եւրոպական պետութիւնները միջամտեն այլ ևս։ ճապոնեան չէ կարող անվրդով մնալ որ օտար կառավարութիւնները զրկեն իրեն իր Չինաստանից գրաւած հողերից։

Լոնդոն. 30 ապրիլ. Ամերիկ. երկու պատերազմական նաւեր հրաման են ստացել գնալ դէպի Նիգարագուայի եզերքները։ Թերակղզուց հասած լուրերը հաղորդում են որ պետութիւնների հիւպատոսներն էլ ստիպում են կառավարութեան՝ կատարելու Անգլիայի պահանջը։

Լոնդոն. 30 ապրիլ. «Timps»-ը ասում է որ Ռուսիան պատրաստվում է զօրք շարժելու, թէև այդպէս անելու կարիք չը կայ։

Լոնդոն. 30 ապրիլ. Այն լուրը որ իբր թէ ճապոնիան պատասխանել է երեք պետութիւնների ազդարարութեան՝ սխալ է դուրս գալիս։ Արաբիայից եկած լուրերը հաղորդում են որ խոլերայի 70 դէպք է պատահել Ջադդէհում։

Վաշինգտոն 30 ապրիլ. Միացեալ Նահանգների կառավար. աշխատում է հանդարտեցնել Նիկարագուայի և Անգլիոյ մէջ եղած խռովութիւնը։

„ՇԱՒԻՂԻ“ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Սպահան. Յ. Բարսեղեան. ստացել ենք լիւմին, ապահով եղէք, նոր բաժանորդներին բոլորին էլ ուղարկեցինք։ Պատկերը ուղարկում ենք։

Դավրէժ. Բ. Կը տպւի. սպասեցէք։

Արտօնատէր—Հրատարակիչ՝
ԱՆԴՐԷԱՍ ԲԷԿՆԱԶԱՐԵԱՆՑ